

CHIẾC LÁ TRONG CA KHÚC



*“Les feuilles mortes se ramassent à la pelle...
Tu vois je n’ai pas oublié
Les feuilles mortes se ramassent à la pelle
Les souvenirs et les regrets aussi...”* –(Jacques Prévert: Œuvres complètes Tome II)

Bạn tôi, nhà thơ Triều Hoa Đại ấn hành tác phẩm *Lên Rừng Đếm Lá*. Nhân dịp này, người bạn vong niên từ thời ở Đà Nẵng – Lê Bảo Hoàng (nhà thơ Luân Hoán) – hai nhà thơ thực hiện cuộc trò chuyện với nhau.

Theo Triều Hoa Đại thì khi rời bỏ đất nước ra đi, hình như một số anh, chị em trong đó có tôi đã bỏ “cửa” mà chạy lấy người nên đã không đem theo được một tác phẩm nào...

Tôi ở một nơi rất xa cách sinh hoạt cộng đồng (vì công việc) cho nên đó cũng là những thiệt thòi về đủ mọi phương diện, mà đặc biệt nhất là sách báo thì tôi thiếu thốn vô cùng, những ngày tháng trước đây khi còn sinh hoạt với chữ nghĩa ở trong nước tôi đã có được một tủ sách gia đình đáng kể, bạn bè mỗi khi in sách đều gửi cho, nhà xuất bản cũng thương tình cho một vài cuốn thành ra một tác phẩm thường thì tôi được hai, hay nhiều hơn thế nữa do tác giả và nhà xuất bản ký tặng, giờ đây nhìn thấy “tủ sách” gia đình mà mình có được thấy ngậm ngùi, tủi thân chi lạ. Mở hộp thư bưu điện hằng ngày chỉ là để trông mong sách báo, ngóng chờ thư từ bằng hữu như người đi giữa sa mạc mong ngóng những cơn mưa.

Vì vậy, tác phẩm đầu tiên của anh *Lên Rừng Đếm Lá*, anh đã “đếm” 17 chiếc lá, hầu hết là bạn văn với tác giả. Sau gần hai thập niên, có các chiếc lá đã lìa cành!

Trong âm nhạc, có nhiều ca khúc với hình ảnh chiếc lá, có lẽ biểu tượng cho đời người, tình yêu... ở giai đoạn nào đó mang nỗi buồn man mác khi chia ly! Mà:

*“Lòng người như chiếc lá,
nằm trong cơn gió vô tình...”* –(Ngã Cách của Y Vân).

*“Lòng người như lá úa, trong cơn mưa chiều.
Nhiều cơn gió cuốn, xoay xoay trong hồn.
Và cơn đau này vẫn còn đây”* –(Bài Không Tên Số 2 của Vũ Thành An)...

Vào thời tiền chiến, những tình khúc của Đoàn Chuẩn & Từ Linh được gọi nhạc sĩ của mùa Thu mà mùa Thu thường mang đến nỗi buồn. Mùa Thu là mùa của lá vàng rơi đã thể hiện qua nhiều bài thơ... Ca khúc Lá Đỏ Muôn Chiều của Đoàn Chuẩn & Từ Linh:

*“Lá đỏ muôn chiều ôi lá úa
Phải chăng là những cánh đời em
Đêm đêm lìa xuống trần
Tình vương hoen úa ôi những cánh đời mong manh.
Than tiếc mà chi chiếc lá vàng bay về cuối trời
Làm lòng anh nhớ mãi người ơi.
Nhớ nhau từ làn môi đôi mắt.
Đành tìm trong nét bút xa xôi”.*

Ca khúc Lá Thư và “lá thư” gửi cho người tình khi đã trao thân:

*“Nhớ tới mùa thu năm nào
Mình anh lênh đênh rừng cùng sông
Chiếc lá thu dần vàng theo
Nhớ tới ngày nào cùng bước đến cầu
Ngồi xõa tóc thề.
Còn đâu ân ái chẳng người xưa?”*

Câu ca dao “*Dã tràng xe cát biển Đông*” với hình ảnh con dã tràng khi thủy triều xuống, xây cát làm nơi trú ẩn nhưng khi thủy triều lên bị san bằng, ngụ ý bỏ công sức nhưng chẳng được gì như công cốc! Ca khúc Chiếc Lá Cuối Cùng của nhạc sĩ trong tình yêu ví như lâu đài trên cát:

*“Hà Nội chiều nay còn như in bóng
Dấu vết lâu đài trên cát anh xây
Bóng dáng em về thấp thoáng đâu đây
Chiếc lá cuối cùng là của em đó
Em hãy giữ gìn trước lúc chia tay”*

Và ca khúc *Ánh Trăng Mùa Thu*:

*“Lòng hồn trắng cuốn thêm bao đời lá
Lá thắm rơi cuốn theo bao đời hoa!”*

Trong bài viết vừa qua *Nỗi Lòng Với “Chiếc Lá Cuối Cùng”* của tôi đề cập đến hai ca khúc của Đoàn Chuẩn và Tuấn Khanh cùng tên.

Với ca khúc ***Chiếc Lá Cuối Cùng*** của Tuấn Khanh, được nổi tiếng ở miền Nam VN vào thập niên 1960’:

*“Đêm qua chưa mà trời sao vội sáng
Một đàn chim cánh nhỏ chở mùa sang
Chiều vào thu tiễn em sầu lạnh giá
Lá trên cành từng chiếc cuốn bay xa...”*

*Xa nhau chưa mà lòng nghe quạnh vắng
Đường thênh thang gió lộng một mình ta
Rượu cạn ly uống say lòng còn giá
Lá trên cành một chiếc cuối bay xa”.*

Bài thơ L’Adieu của Apollinaire chỉ có 5 câu, Bùi Giáng dịch là Lời Vĩnh Biệt, Phạm Duy dựa vào ý thơ phổ thành ca khúc *Mùa Thu Chết*.

Như đã đề cập ở trên, trên quê hương ngày xưa, mùa Hè nóng bức, mùa Đông giá lạnh, mùa Thu giao mùa giữa nóng và lạnh, là mùa của nguồn cảm hứng sáng tác nhưng trong tâm trạng buồn, nhớ thương.



Ca khúc Thu Vàng năm 1953, khi Cung Tiến chỉ mười lăm tuổi, mới rời Hà Nội vào Sài Gòn. Lời đề tặng: “*Tặng Hà Nội của những ngày thơ ấu*”. Với thể điệu valse như những bước chân chim nhảy nhót trên lá vàng với “màu tê tái”:

“Mùa Thu vàng tới là mùa lá vàng rơi
Và lá vàng rơi, khi tình Thu vừa khơi
Nhặt lá vàng rơi, xem màu lá còn tươi
Nghe chừng đâu đây màu tê tái”

Ca khúc ***Lá Rơi Bên Thềm*** của Lê Trọng Nguyễn & Nguyễn Hiền:

“Lá rơi bên thềm gợi nhớ thương
Tìm trong lá thu vàng trên lối đi về dĩ vãng
Ngày thơ đã qua rồi sao vẫn vương
Mỗi khi sương chiều xuống
Tìm băng khuâng hình bóng năm nào...
Lá rơi cho lòng hoài cổ nhân
Tìm trong lá thu vàng bao phút xưa đầm ấm
Niềm thương khó phai mờ theo tháng năm
Lá rơi bên thềm vắng
Yêu mãi dáng Thu về bên song”.

Lá Rụng Ven Sông của Hoàng Nguyên với thể điệu tango:

“Hôm nao nhìn lá úa
Rụng lác đác bên sông.
Mây trôi về viễn xứ
Gợi tiếc nhớ băng khuâng...”

Thương ai đã thương ai rồi
Dù tháng năm dần trôi
Dù lá hoa tàn phai
Lòng vẫn nhớ thương ai”.

Ca khúc Lá Rụng Ven Sông của Phạm Duy, thơ Thế Lữ với thể điệu valse:

“Còn đâu đêm sang lá đỏ rợn ràng
Còn đâu sương tan trắng nội mơ màng
Còn đâu em ngoan tóc rối ngổn ngang
Tuổi em đôi mươi xuân mới vừa sang”.

Trong tùy bút trước đây của tôi với Đường Chiều Lá Rụng khi nói về cuộc chia tay nơi công viên lúc chiều tà, dựa theo tựa đề nhạc phẩm Đường Chiều Lá Rụng của Phạm Duy:

*“Lá vàng bay! Lá vàng bay!
Như dĩ vãng gây, tóc buông dài, bước ra khỏi tình phai
Lá vàng rơi! Lá vàng rơi!...
Lá vàng khô! Lá vàng khô!
Như nét môi già đã nhăn chờ lên nẻo đường băng giá”*

Nhạc phẩm Thu Ca của Phạm Mạnh Cương trong phần điệp khúc:

*“Nhớ ai chiều thu
Nhìn bao lá úa rơi đầy lối
Nhẹ rung tà áo
Làn môi cười thắm như cánh hoa đào*

*Cách xa vì đâu!
Dù bao lần lá hoa phai màu
Rung chi cành hoa lá
Khi tà dương đã khuất non xa”*

Trích dẫn những ca khúc tiêu biểu của các nhạc sĩ từ thời tiền chiến đến hai thập niên ở miền Nam Việt Nam – trong hoàn cảnh chiến tranh – nhưng những ca khúc trữ tình, lãng mạn tuy buồn, bi thương đã in sâu trong tâm hồn giới thưởng ngoạn.

Sau năm 1975 lại đề ra tên gọi “nhạc Sến”, nhiều bài viết tranh luận quanh đề tài này và tôi cũng viết bài Dòng Nhạc Boléro, dòng nhạc phổ thông nhất trong hai thập niên đó bị “chụp mũ” vớ vẩn. Nay là dòng nhạc thịnh hành, ăn khách nhất trong nước. May thay những ca khúc về mùa Thu, lá vàng, lá khô... qua các giai điệu như đề cập ở trên không bị nằm trong “nhạc Sến”.

Còn nhiều ca khúc khác, gần đây Lại Một Chiếc Lá Rơi của Phạm Anh Dũng ở miền Đông nước Mỹ:

*“Nhìn chiếc lá vàng rơi
Mới hay mùa thu tới
Trên từng ngày mong đợi
Em vẫn còn xa xôi...”*

*Bao nhiêu năm xa người
Tìm về con phố cũ
Thu băng ngang giữa trời
Lại một chiếc lá rơi”*

Năm 1990, khi mới tị nạn ở Nashville, tiểu bang Tennessee, lần đầu tiên trong đời với rừng phong nhuộm vàng tuyệt đẹp mà thuở còn đi học chỉ mừng tượng câu thơ “*Rừng phong thu đã nhuộm màu quan san*” –(Kiều – Nguyễn Du).

*

Ca khúc Les Feuilles Mortes, nhà thơ Jacques Prévert viết theo giai điệu do J. Kosma đã soạn sẵn. Ca khúc ra đời năm 1946, nội dung với kỷ niệm buồn cho tình yêu đã mất. Năm 1949, Johnny Mercer chuyển lời tiếng Anh Autumn Leaves, trở thành ca khúc nổi tiếng trên thế giới với các album của các danh ca. Theo GS Nguyễn Bảo Hưng (Jacques Prévert & Les Feuilles Mortes) cho rằng chủ đích của Kosma là soạn ra như là một nhạc phần (une partition) cho kịch vũ ba lê Le Rendez-Vous (Hẹn Hò). Lúc đầu Prévert định chỉ soạn lời cho nhạc phần của vở kịch vũ theo yêu cầu. Nhưng khi lắng nghe giai điệu để viết lời ca, Prévert đã bị thu hút bởi những nốt nhạc của giai điệu diễn tả một nỗi buồn thâm kín nhưng nồng nàn đắm thắm. Và ông đã không bỏ lỡ cơ hội, mượn giai điệu của Kosma để làm nền cho cuốn phim do chính ông soạn kịch bản và “lời thoại”, lấy tên Les Portes de la Nuit (Cửa Vào Đêm Tối), đêm tối ở đây mang ý nghĩa ẩn dụ “tử thần”, lấy nhạc Kosma làm nền cho phim... Nhạc Kosma trong Les Feuilles Mortes là một giai điệu buồn với những nốt nhạc khoan thai dịu dặt. Cộng thêm lời ca Prévert là những lời thơ chan chứa, nó càng có sức cuốn hút người nghe...

Có nhiều bài viết cho rằng ca khúc này phổ thơ của Jacques Prévert. Có lẽ Prévert cảm nhận vào lời của ca khúc đó để làm bài thơ.

Chẳng hạn như ca khúc Lệ Đá của Trần Trịnh. Theo lời Hà Huyền Chi:

“nhạc phẩm Lệ Đá trước hết không phải là một bài thơ phổ nhạc. Phải nói là tôi đã đặt lời cho bản nhạc (vốn không tên) của nhạc sĩ Trần Trịnh...”

Chúng tôi kéo nhau lên đài phát thanh Quân Đội, Trần Trịnh ngồi vào piano. Và điều ngạc nhiên là tôi ưa ngay cái âm hưởng buồn ngất ngây dịu nhẹ đó, rất Pianissimo ấy. Melody thật tha thiết, ngọt ngào, bắt nhĩ. Tôi nghe Trịnh đàn thêm vài lần nữa và cố gắng nhập tâm cái âm hưởng của bản nhạc.

Hôm sau, tôi đem đến Trần Trịnh lời ca thứ nhất của Lệ Đá. Kết quả ngoài sức tượng tượng, là không biết bằng cảm hứng nào đó, tôi đã hòa được cái rung cảm đích thực của thơ tôi vào nhạc Trần Trịnh. Trần Trịnh mừng rỡ tới sững sờ...”

Sau này Hà Huyền Chi cảm hứng viết thêm 4 lời cho ca khúc này. Nhiều người cho rằng thơ Hà Huyền Chi.

Với nhạc phổ thơ thì dựa vào thơ, ý thơ. Nhạc và lời thì khi nghe nhạc qua giai điệu để đặt lời, trước đây tôi đã đề cập qua bài viết về nhạc và thơ, thơ và nhạc.

Nhạc sĩ Phạm Duy có tài viết các ca khúc ngoại quốc lời Việt nhưng với ca khúc này trước năm 1975 và sau này hát theo lời Pháp, Anh.

Ngoài ca khúc *Lá Rụng* của Hoàng Trọng, tôi thích nhất ca khúc ***Nhặt Lá Vàng***:

*“Mùa thu mây trắng lững lờ, không gian mờ mờ
Người đẹp đi trong mơ
Nhẹ nâng tà áo dịu dàng
Nhặt lá thu vàng, dệt mộng đón thu sang...
Lặng trầm gió trút lá, bỗng dừng sầu
Nhặt từng chiếc lá úa, nhớ thu nào
Chia ly muôn kiếp vẫn sầu
Để nhớ cho nhau nào ai có thấu
Người yêu xoã tóc mong chờ
Dù xưa hẹn hò mà giờ đây bơ vơ
Mùa thu này cũng đẹp trời
Mà thiếu một người, nhặt lá vàng rơi!...
Mùa thu này khóc một mình
Mộng ước không thành, để buồn những ngày xanh”*

Ngày đó, Mai Hân và nhạc sĩ Hoàng Quốc Bảo thực hiện vào mỗi tối Thứ Tư hằng tuần trên sóng đài phát thanh Quân Đội với chương trình Nghệ Sĩ Với Chiến Sĩ. Ngoài giọng đọc truyền cảm của xướng ngôn viên, ca sĩ Mai Hân hát với nhiều ca khúc, riêng tôi, Nhặt Lá Vàng thành công và hay nhất.

*

Tôi đã vài lần trao đổi với nhà thơ Triều Hoa Đại và các bạn văn khi bước vào tuổi già ở hải ngoại thường nhớ lại quá khứ của một thời trong văn chương nghệ thuật. Bước vào tuổi tám mươi, thời gian không còn dài... như lá vàng trên cây, chỉ cần cơn gió thoảng sẽ lìa cành rơi rụng. Với những tác giả nêu trên, hầu như đã chia sẻ qua các bài viết trong quá khứ.

Mỗi chiều yên ả, ra ngòi backyard nhìn những chiếc lá vàng trên hai cây magnolia (chi mộc lan) rơi rụng, nghĩ đến ngày mai “les feuilles mortes” để “les portes de la nuit” và rồi “Lá thắm rơi cuộn theo bao đời hoa!”, “Lá rơi bên thềm gọi nhớ thương, hoài cố nhân”... Và ngày nào đó khi có chiếc lá rơi “cố nhân xa rồi” mấy ai gọi đến tên!

Little Saigon, April 2025
Vương Trùng Dương



*nguồn: internet eMail by **huong xuân** chuyển*

*Đăng ngày Thứ Sáu Tuần Thánh, April 18, 2025
tkd Khoá 10A-72/SQTĐ/ĐĐ, ĐĐ11/TĐ1ND, QLVNCH*